

Ajuntament de Girona

EL TREBALL DEL TEATRE A LA CLASSE.

1. Presentació.
2. L'activitat dramàtica.
3. L'activitat dramàtica i l'aprenentatge.
4. Procés de preparació d'un muntatge teatral a la classe.
5. L'estructura bàsica dels arguments.
6. El teatre i les altres activitats escolars.
7. Activitats possibles després de veure un muntatge teatral.

1. PRESENTACIÓ

Amb la finalitat de recolzar la preparació i la realització de muntatges teatrals a les classes, les ratlles que segueixen, que són molt breus, pretenen de fornir algunes indicacions que puguin ésser d'utilitat.

En les pàgines següents es contemplen tres menes de problemes:

- 1er. Què és i què representa en l'aprenentatge dels nois i nòies l'exercici de l'activitat dramàtica?. Aquest aspecte és contemplat en els apartats segon i tercer.
- 2on. El quart, cinquè i sisè apartats són destinats als problemes pràctics: com organitzar-se a la classe per dur a terme una obra de teatre, com ajudar els nois i elaborar un argument i com establir un lligam efectiu entre l'activitat teatral i les d'altra mena que s'efectúen a l'aula.
- 3er. El darrer apartat conté algunes idees molt concretes, potser massa, per contribuir a una educació teatral dels nois i nòies després que aquests hagin assistit a una representació com a espectadors.

Esperem que us faci servei i que us hi engresquau.

2. L'ACTIVITAT DRAMÀTICA

Dramatitzar és "posar-se dintre de la pell d'un altre -real o imaginari- i veure el món a través dels seus ulls, enfrontar-se amb unes situacions -també reals o imaginàries- en cada una de les quals cal respondre amb els propis recursos intel·lectuals, emocionals, expressius ..."

Una lectura lenta d'aquesta presentació d'Eduard Delgado i Maria Vilanova posa de relleu tres dimensions de l'activitat dramàtica:

- En primer lloc, consisteix en sortir dels límits habituals de si mateix per re-emplacar-se en un altre i saber veure el món amb els ulls d'aquest.
En el límit no es tracta de "fer de" sinó "d'ésser" l'altre simbòlicament.
- En segon lloc, consisteix en enfrontar situacions que són més enllà dels marcs habituals d'acció i de relació d'un mateix, de situar-se en l'inusual i d'acceptar-ne el repte.
- Finalment, consisteix a mobilitzar els propis recursos personals de tot ordre -intel·lectuals, emocionals, expressius- per cercar les respostes a les situacions viscudes en la nova situació -la situació generada en i pel drama- i per elaborar aquestes respostes des de la perspectiva d'allò nou que hom és.

Posar els nois i nòies en situació de treball dramàtic implica tota la complexitat d'aquesta operació tan simple; és proposar-los d'ésser, momentàniament un "altre", emplecat en

una situació també "altra" i d'ésser-ho plenament, és a dir, mobilitzant tota la persona en la direcció d'aconseguir-ho, mobilitzant la intel·ligència, els sentiments i les capacitats d'expressar.

Per exhaurir totes les possibilitats que la situació dramàtica ofereix a l'aprenentatge i al canvi personal -de les quals parlarem a l'apartat següent- cal fer-ne un plantejament coherent amb allò que és. En aquest sentit, cal fer algunes precisions que, com a conseqüència de l'anterior, poden contribuir a donar uns perfils més concrets a l'expressió dramàtica.

- L'activitat dramàtica és una activitat creativa, i una activitat creativa integrada.

Es a dir, encara que de vegades sigui necessari d'efectuar un treball de repetició, de memorització, allò que ha de prevaldre és el petit progrés que representa cada esforç per crear i per recrear les pròpies respostes a la situació.

I encara més, és una resposta en la que s'hi integren tots els nivells de la persona.

- L'activitat dramàtica és una activitat de grup.

En ella hi ha en joc quelcom més que l'intent de cadascú per passar-se, hi ha en joc també l'esforç per comunicar, per teixir una xarxa d'interrelació en la que allò que és produït ha de ser per tots i entremig de tots, en l'espai simbòlic -i real alhora- de l'intercanvi.

- L'activitat dramàtica és expressió i, per tant, no és exhibició.

En l'extrem, hom pot afirmar que l'exhibició anihila l'expressió

3. L'ACTIVITAT DRAMÀTICA I L'APRENTATGE.

Dramatitzar és una activitat natural i necessària de les persones. Reposa en la naturalesa de l'home la capacitat d'escapar de la seva pròpia existència, per una estona, i passar a l'experiència d'un altre aprenent de les situacions en què viu.

Pels nens, és un mitjà d'aprenentatge; en alguns moments del seu desenvolupament, el més important. És un mecanisme d'eixamplament i de control de l'experiència.

Eixamplament de l'experiència en la mesura que el terreny de l'imaginari i del simbòlic s'extenen fins molt més enllà dels límits de l'entorn quotidià.

Control de l'experiència en la mesura que, repetint en les accions de joc o de drama aquelles situacions que són poc susceptibles d'una assimilació immediata, el nen les deforma i/o les dosifica per a fer-les progressivament assimilables en les seves dimensions reals.

A l'entorn dels ^{cinc} anys -dos de menys, dos de més- el joc simbòlic és una expressió pura, i sorgida de dinàmiques que no han estat dictats per pautes culturals específiques, d'allò que fins aquí hem anomenat dramatització: els nens de quatre a set fan dramatització sense pensar-s'ho en una gran part dels seus jocs. És més tard que han de decidir-ho. En els jocs simbòlics es posen en pràctica els mateixos mecanismes d'eixamplament i de control de l'experiència que en el joc dramàtic: hom viu metafòricament allò que vol viure, hom reviu allò que no ha estat encara suficientment assimilat, hom comparteix i hom comunica tot això als altres ...

Aquest exercici -instintiu?- és d'una riquesa extraordinària i contribueix a l'enriquiment de tots els nivells de la personalitat:

- produeix un efecte de catarsi, de descàrrega de les tensions i de resituació dels conflictes,
- permet una assimilació en profunditat de l'experiència viscuda, en allò que té de traumàtic,
- facilita la descoberta de si mateix i la recerca de l'autenticitat personal,
- i el trobament de les arrels de la seguretat en sí mateix, una seguretat basada en les dimensions reals de la pròpia persona i no en quimeres,

A un altre nivell, comporta un camp molt extens d'aprenentatges:

- permet l'elaboració d'una multiplicitat de llenguatges, amb el que això vol dir d'estris de comprensió de la realitat i d'estris d'expressió: els llenguatges del cos, del gest, de la paraula, de la veu, del sò, de la música, del ritme, de la llum ...
- exigeix el desenvolupament d'habilitats concretes: enginy per a treballar amb recursos migrats, imaginació, memòria, comprensió de situacions complexes, afirmació de la capacitat creativa ...

4. PROCÉS DE PREPARACIÓ D'UN MUNTATGE TEATRAL A LA CLASSE.

Esbossem en aquest apartat els passos -tots els passos possibles- en la gènesi d'un muntatge. El fet d'exposar-los tots no vol pas dir que s'hagin de seguir sempre, sinó que cal tenir en compte que es tracta de passos necessaris i, cas de no efectuar-los amb el grup de nois i noies, s'han de suplir d'algun manera.

Són els següents:

- 1er. Presentació al grup de l'activitat dramàtica -cas que no en tingui experiència prèvia-. Si el grup ja hi ha treballat, es tracta de reunir i d'actualitzar l'experiència que en té.
- 2on. Proposició del mètode de treball a emprar -que és el que es desenvolupa en els passos següents-.
- 3er. Recerca del contingut del muntatge:
 - . Elecció d'una temàtica a treballar
 - . Elaboració d'un guió que reflexi aquesta temàtica tal com la viuen els nois:
 - . recull i elaboració en grup de l'experiència que en tenen i de les hipòtesis o imaginacions que hi sobreposen
 - . ordenació i sistematització d'aquests elements d'experiència.
 - . redacció del guió: un primer pas és que els nois que ho vulguin n'esbossin propostes i que aquestes siguin discutides pel grup; el segon pas és la redacció definitiva del guió encomanat a un petit grup i a l'animador.
 - . Traducció del guió escrit del muntatge a les formes pròpies de l'acció dramàtica.
 - . Cal fer còpies del guió perquè pugui ésser memoritzat.
- 4rt. Repartiment de les feines: actors, direcció, escenografia, il.luminació, construcció decorats i vestuari ...

5è. Els diferents grups treballen independentment i es fa servir una reunió periòdica per comprovar com avança tot.

A mesura que els elements materials són a punt -vestuari, objectes, decorats-, s'incorporen els assaigs.

En els assaigs, cal prestar atenció al màxim nombre possible d'elements dels següents:

- . expressió del cos: fluïdesa dels moviments, ús del propi cos, moviment en l'espai, equilibri de les formes, respiració, relaxament, concentració, auto-percepció.
- . expressió oral: els sons, les paraules -la dicció-, les frases, els tons, la memorització del text,
- . expressió dramàtica: incorporar els personatges, respondre a les situacions.

En la confecció dels elements materials, hom pot seguir un procés semblant al de l'elaboració del guió:

- . projectes presentats per qui vol dibuixar esbossos,
- . discussió en grup i elecció d'aquell que recull millor l'imaginari del grup i el tò de la situació a expressar,
- . fer l'encàrrec definitiu a un petit grup.

6è. Els assaigs són molt més que repeticions: són un procés de creació continuada en el qual allò que importa és el millorament del punt de partida.

El muntatge definitiu pot ésser força diferent del projecte inicial, i ho ha de ser per anar bé.

5. L'ESTRUCTURA BASICA DELS ARGUMENTS.

En el cas que hom es decideixi a tirar endavant amb els nois i nòies de la classe la preparació d'un muntatge teatral començant pel principi, és a dir, redactant-ne l'argument, és important que aquest resulti prou consistent i acabi prou "bé" com per deixar-ne satisfets els autors.

En aquest sentit poden resultar útils algunes indicacions de Vladimir Propp (1) sobre l'estructura que tenen universalment els contes populars per a infants. Propp ha sotmès a estudi una quantitat ingent de materials de narració oral i ha arribat a determinar una estructura molt simple que és gairebé sempre present en el procés dels contes tot ordenant-los de tal manera que el final és previsible i, a més a més, és pressentit pels nens.

Els passos que configuren el procés d'un conte són els següents:

1er. Descripció d'una situació de partença ("hi havia una vegada ...").

Aquesta situació sol ésser fàcilment identificable i els contes la caracteritzen amb fidelitat de detalls ("una nena que li dèien Caputxeta Vermella perquè la seva mare n'hi havia fat una; aquesta nena vivia amb els seus pares a ...")

Una part dels caràcters de la situació en la qual s'inicia el conte és relativa als conflictes potencials que són continguts en la pròpia situació. Una altra part, molt important, és destinada a subratllar quin és l'equilibri propi d'aquesta situació.

2on. Aparició de problemes ("els seus pares no els podien donar menjar perquè eren molt pobres; tant ho eren que un dia varen decidir de deixar els nens al bosc -Ton i Guida-").

Els problemes són tals que trenquen l'equilibri i l'harmonia de la situació descrita inicialment i obren el terreny del dubte i la incertesa respecte del que podrà esdevenir-se.

¿Què faran els herois del conte?. ¿Què faria jo en el seu lloc?. Aquestes són les preguntes que es fan els nens i la resposta a aquestes preguntes és la que configura la trama del conte.

(1) Vladimir Propp. Morfologia del cuento. Ed. Fundamentos.

3er. Decisió d'actuar. Acció (Aventures, perills, etc.)

Davant de la situació problemàtica que se'ls ha plantejat els protagonistes del conte prenen unes opcions i actuen per lluitar contra llò que els és advers.

Aquesta fase del conte pot acomplir-se de dues maneres:

- 3.1 O bé els protagonistes del conte lluiten per reconquerir allò perdut i per restablir la situació inicial sense que, a la fi del conte, en resulti cap canvi substancial ("I tots varen tornar a ésser feliços com ho havien sigut sempre").
- 3.2 O bé la lluita dels protagonistes és una lluita orientada a millorar la situació inicial i a establir-ne una de nova en la qual no s'hi trobin algunes de les injustícies o perills de l'anterior.

En el primer cas, es tracta de contes cíclics -que retornen al punt d'origen-, en el segon cas es tracta de contes progressius -que depassen aquell punt i en troben un de nou-.

En tots dos casos, aquesta fase és la que configura el nus del conte, la trama de la narració, l'argument, l'aventura.

4rt. Desenllaç

L'acció dels protagonistes sol tenir un final feliç o bell (acord amb els ideals que l'han guiada).

Aquest final, com ja ho hem dit pot consistir en el pur restabliment de l'ordre "de sempre" trencat per un atzar o per la intervenció de forces o d'agents malignes o, també, pot consistir en la creació d'un nou ordre en el qual no es puguin produir determinats desastres -aquells que han intentat d'evitar els protagonistes-.

El desenllaç no ha d'ésser necessàriament feliç -en el sentit, per exemple, que un protagonista pot restar sol, o malalt o desaparegut-, però ha d'ésser bell malgrat contingui tristesa.

6. EL TEATRE I LES ALTRES ACTIVITATS ESCOLARS.

En aquest apartat hi incloem un recull d'activitats que poden fer-se des del marc de les diverses matèries escolars i que poden tenir una relació amb la posta en marxa d'un muntatge teatral a la classe.

La finalitat d'aquestes propostes és facilitar un bon ensamblatge entre el teatre i el conjunt del treball de la classe, de tal manera que la preparació d'un muntatge pugui efectuar-se de manera globalitzada i sense representar un afegit artificial.

Evidentment, resta al criteri de cada mestre què és allò més adient per treballar amb els seus alumnes donats els interessos, els recursos, els dèficits i l'edat d'aquests.

a. Treballs corresponents a l'àrea de llenguatge.

. Expressió oral:

- . Debat sobre el contingut de l'obra: treball de la comprensió i de l'expressió orals.
- . Recerca de les formes d'expressió oral més adients a cada personatge.
- . Diccio.

. Expressió escrita:

- . Aproximació als gèneres literaris i a les formes de l'expressió escrita: diferenciar la narració, els diàlegs, els trets dels personatges (el retrat).
- . Redacció del contingut de l'obra a muntar: sintaxi, correcció lingüística del text.
- . Enriquiment del vocabulari.
- . Aprenere a fer un guió d'allò que es vol escriure: ordenar les idees, anàlisi de l'estructura d'un text, etc.

b. Treballs possibles a l'àrea de Matemàtica.

- . Càlcul, problemes:
 - . Economia del muntatge teatral: fer un pressupost, controlar-lo.
 - . Càlculs partint dels consums de pintures, roba, material per a disfresses o escenaris ...
 - . Càlculs partint dels problemes d'il·luminació, sò, etc.
- . Geometria:
 - . Disseny de l'espai escènic.
 - . Càlcul de superfícies: per exemple, superfícies a pintar per construir els escenaris, roba a emprar per a les disfresses.

c. Activitats relatives a les Ciències Socials.

- . Coneixement del context històric on s'inscriu l'obra: infraestructura material i econòmica, interessos en conflicte, paral·lels amb la realitat actual.

d. Activitats relatives a la Plàstica i a la Pretecnologia.

- . Disseny dels decorats i realització d'aquestos: treball de la perspectiva partint de diversos avant-projectes.
- . Disseny i confecció del vestuari.
- . Maquillatge i màscares, pentinats.
- . Construcció dels objectes necessaris per a la representació.
- . Acondicionament de mobles i/o objectes vells.
- . Il·luminació: problemes de visibilitat i d'ambientació.
- . Problemes tècnics de la instal·lació elèctrica, de la bastida dels decorats. etc.

e. Activitats relatives a la Dinàmica.

- . Treball del mim, del gest, dels moviments per l'escenari (trajectòria, velocitat, ritme ...).
- . Possibilitat d'incorporar danses al muntatge.
- . Treball de la veu: volum, tò, modulació ...
- . Possibilitat d'incorporar cançons o instrumentació al muntatge.

7. ACTIVITATS POSSIBLES DESPRÉS DE VEURE UN MUNTATGE.

Aquestes propostes d'activitat (2) són pensades pel cas que els nois i noies de la classe hagin visitat els seus companys d'una altra escola o bé hagin anat al Teatre Municipal per veure algun dels muntatges de la campanya.

Es tracta d'activitats un xic diferents, i fins i tot disperses, però que poden ajudar a acabar de comprendre allò que han vist i que poden fomentar el gust i la sensibilitat per les activitats dramàtiques. Són les següents:

- Conversa amb els actors i tècnics que han pres part al muntatge, immediatament d'acabat aquest.
- Conversa, un cop a la classe, a propòsit de l'espectacle. Poden tractar-se temàtiques diferents:
 - Els diversos personatges: com són, què pretenen, com actuen ...
 - perfil físic i/o psíquic de cada un.
 - El conflicte representat en l'acció dramàtica.
 - Estructura de l'espectacle: situació inicial-problemes o conflictes / opcions i riscos assumits pels protagonistes / desenllaç.
- Dibuixar els escenaris, les disfresses, les màscares.
- Dibuixar una escena de la representació.
- Cantar les cançons de l'obra. Ballar-ne les dances.
- Joc "Què hagués passat si ...?". Pensar altres desenllaços després d'haver canviat alguna de les dades de l'obra.

(2) Tretes del llibre d'Alfredo Mantovani "El teatro: un juego mas". Ediciones Nuestra Cultura.